

Принцип професіоналізму адвоката як засада надання кваліфікованої правничої (правової) допомоги клієнту у цивільному судочинстві України

The Principle of Professionalism of a Lawyer as the Basis for Providing Qualified Legal Assistance to a Client in Civil Legal Proceedings of Ukraine

Святослав Антонюк¹
Sviatoslav Antoniuk

¹ Lviv University of Business and Law
99 Kulparkivska Street, Lviv, 79021, Ukraine

DOI: 10.22178/pos.47-1

JEL Classification: K40

Received 10.05.2019
Accepted 10.06.2019
Published online 15.06.2019

Corresponding Author:
antoniuk.sviatoslav1@ukr.net

Анотація. У статті досліджено принцип професіоналізму адвоката як важливої засади (в системі принципів і засад здійснення адвокатської діяльності), визначено роль і місце цього принципу та запропоновано його головні ознаки під час надання кваліфікованої правничої (правової) допомоги клієнту в цивільному судочинстві України.

За результатами проведеного дослідження одержана наукова новизна, а саме: вперше доведено, що на нормативному рівні необхідно закріпити принцип професіоналізму діяльності адвоката, у законодавстві про адвокатуру та адвокатську діяльність (в системі сформованих існуючих принципів і засад здійснення адвокатської діяльності) і в цивільному процесуальному законодавстві (щодо основних засад (принципів) цивільного судочинства), як норму-принцип, яка відображає конкретні вимоги та якісні критерії до професійної діяльності адвоката в Україні під час надання правничої (правової) допомоги особам, які її потребують. А також сформульовано висновки та рекомендації теоретичного і практичного характеру, зокрема такі:

1. Під принципом професіоналізму діяльності адвоката (або адвокатської діяльності) у цивільному судочинстві доцільно розуміти основоположну (основну) та специфічну засаду (в системі принципів і засад здійснення адвокатської діяльності у цивільному судочинстві), яка регулює питання правовідносин у сфері представництва у суді (як виду правової (правничої) допомоги, яка здійснюється виключно адвокатом) у цивільному процесі, що: 1) враховує вимоги та якісні критерії до професійної діяльності адвоката відповідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; 2) відображає повне розуміння і дотримання адвокатом інших основних (основоположних) засад (принципів) цивільного судочинства, передбачених діючим Цивільним процесуальним кодексом України; 3) характеризує належний професійний рівень адвоката, виходячи з виконання покладених на нього обов'язків під час надання правничої (правової) допомоги клієнту (клієнтам) при розгляді цивільної справи судом; 4) передбачає притягнення до юридичної відповідальності адвоката за порушення Конституції України, законів України, Правил адвокатської етики, а також інших локальних (або корпоративних) нормативно-правових актів (статутів адвокатських об'єднань, адвокатських бюро тощо), цивільно-правових угод тощо.

2. Для принципу професіоналізму діяльності адвоката (або адвокатської діяльності) у цивільному судочинстві України характерні такі головні ознаки (вимоги та якісні критерії): 1) наявність формального правового статусу адвоката в Україні (для представництва у суді, можливості надання правничої (правової) допомоги); 2) високий рівень правової культури і юридичної компетентності адвоката у галузі цивільного процесуального права; 3) сумлінне

© 2019 The Author. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

та професійне виконання адвокатом своїх обов'язків під час надання правничої (правової) допомоги у формі процесуального представництва у цивільному судочинстві; 4) досконале володіння інструментарієм та технологією правозастосування цивільного процесуального законодавства для ефективної діяльності адвоката (як цивільного процесуального представника) на юридичний результат (з точки зору бажаного, очікуваного); 5) адвокати мають постійно вчитись та самовдосконалюватись (поглиблювати, розширювати і оновлювати свої професійні знання, вміння та навички), а також дбати про честь, гідність та ділову репутацію своєї юридичної професії.

Ключові слова: адвокат; принцип професіоналізму; правнича (правова) допомога; адвокатура; адвокатська діяльність; цивільне судочинство; адвокат у цивільному судочинстві.

Abstract. The article analyzes the principle of lawyer's professionalism as an important basis (in the system of principles and basics of advocacy), defines the role and place of this principle and proposes its main features in providing qualified legal assistance to a client in civil legal proceedings of Ukraine.

According to the results of the study, scientific novelty has been obtained, namely: it has been proved for the first time that at the normative level it is necessary to consolidate the principle of professionalism of a lawyer, the law on advocacy and lawyer's activity (in the system of existing principles and fundamentals of lawyer's activity) and in the civil procedural law (on the basic principles of civil justice) as a norm-principle that reflects specific requirements and qualitative criteria for the professional activity of a lawyer in Ukraine while providing legal assistance to those who need it. The conclusions and recommendations of the theoretical and practical nature have been formulated, including the following:

1. Under the principle of professionalism of a lawyer's activity (or advocacy basics (in the system of principles and fundamentals of a lawyer's activity in civil proceedings) that regulates legal relations in the field of representation in court (as a form of legal assistance, which is carried out exclusively by a lawyer) in a civil process that: 1) takes into account the requirements and qualitative criteria for the professional activity of a lawyer in accordance with the Law of Ukraine «On Activities») in civil legal proceedings, it is appropriate to understand the fundamental (basic) and specific advocacy and the advocacy activity»; 2) reflects the full understanding and compliance of a lawyer with other basic (fundamental) principles (grounds) of civil proceedings provided for by the applicable Civil Procedural Code of Ukraine; 3) characterizes the appropriate professional level of a lawyer, based on the performance of the duties, assigned to him during the provision of legal assistance to a client (clients) when considering a civil case in court; 4) provides for the legal liability of a lawyer for violating the Constitution of Ukraine, the laws of Ukraine, the Rules of Bar Ethics, as well as other local (or corporate) legal acts (statutes of lawyers' associations, law offices, etc.), civil law agreements, etc.

2. The following main features (requirements and qualitative criteria) of a lawyer (or lawyer's activity) in civil legal proceedings of Ukraine are characteristic for the principle of professionalism of lawyer's activity: 1) the presence of a formal legal status of a lawyer in Ukraine (for representation in court, the possibility of providing legal assistance); 2) high level of legal culture and legal competence of a lawyer in the field of civil procedural law; 3) diligent and professional performance of the lawyer's duties during the provision of legal assistance in the form of procedural representation in civil legal proceedings; 4) the perfect possession of the tools and technology of law enforcement of civil procedural law for the effective operation of a lawyer (as a civil procedural representative) to the legal result (in terms of the desired, expected); 5) lawyers have to continuously learn and refine themselves (deepen, expand and update their professional knowledge, skills and abilities), and take care of the honor, dignity and business reputation of their legal profession.

Keywords: lawyer; the principle of professionalism; legal assistance; advocacy; civil justice; lawyer in civil proceedings.

ВСТУП

За результатами проведених досліджень [1, 2, 3, 4] з'ясовано, що якість надання правничої (правової) допомоги (через неухильне дотримання принципу верховенства права, утвердження рівності всіх перед законом та справедливості у правових відносинах), перш за все, залежить від професійної діяльності адвокатів. А від конкретних вчинків і дій кожного окремого адвоката залежить в цілому авторитет інституту адвокатури в суспільстві [1, 5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що окремі проблемні питання (аспекти) у цьому напрямі досліджували такі вчені-юристи та практики, як О. Воронов [6], К. Гусаров [7], М. Ковалів [2], В. Мамницький [8], О. Рожнов [9], Р. Скриньковський [2], О. Шпак [3, 4, 10] та інші. Водночас, віддаючи належне високому рівню наукових доробок у цьому напрямі, слід зазначити, що сьогодні у науковій літературі недостатньо уваги приділено питанню про принцип професіоналізму адвоката як засади надання кваліфікованої правничої (правової) допомоги клієнту у цивільному судочинстві. Все це обумовило актуальність дослідження, визначило його тему та мету.

Мета статті – дослідити принцип професіоналізму адвоката як важливої засади (в системі принципів і засад здійснення адвокатської діяльності), визначити роль і місце цього принципу та запропонувати його головні ознаки під час надання кваліфікованої правничої (правової) допомоги клієнту в цивільному судочинстві України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Так, проектом Закону (або законопроектом) від 04.02.2015 р. № 1794-1 «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та деяких інших законодавчих актів України (щодо статусу і гарантій адвокатської діяльності та формування і роботи органів адвокатського самоврядування)» [11], внесеного (у порядку законодавчої ініціативи, керуючись, зокрема ст. 93 Конституції України [12], ст. 89 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України від 10.02.2010 р. № 1861-VI [13], та ст. 12 Закону України «Про статус на-

родного депутата України» [14]) суб'єктами права законодавчої ініціативи – 8 народними депутатами України VIII скликання (В. Амельченко, А. Геращенко, О. Купрієнко, Ю. Левченко, О. Ленський, О. Ляшко, Т. Острікова та Р. Сидорович), пропонується доповнення змісту ч. 1 (першої) ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [15], а саме – після слова «законності» додати слово «професіоналізму», тобто доповнити (розширити принципи) принципом професіоналізму адвокатської діяльності (або професіоналізму адвоката в Україні у контексті його діяльності [1, 15]), і викласти у такій редакції на основі [11, 15]:

«1. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, професіоналізму, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів». Ці доповнення (зміни, розширення принципів), які пропонуються законодавцями закріпити на нормативному рівні, на нашу думку, заслуговують на особливу увагу і потребують додаткового дослідження.

Разом з тим вважаємо за доцільне зазначити, що згідно ст. 59 Конституції України [12] кожен (будь-яка людина і громадянин) має право на професійну правничу (правову) допомогу. Водночас у ст. 59 Конституції України [12] зазначено, що професійна правнича (правова) допомога надається безоплатно, і кожен (будь-яка людина і громадянин) є вільним у виборі відповідного (конкретного) захисника своїх прав. Поряд з тим, відповідно до ч. 1 ст. 60 Цивільного процесуального кодексу України [16], представником у суді, при розгляді судових справ, може бути адвокат або інший законний представник, або інша особа (згідно ч. 2 ст. 60 Цивільного процесуального кодексу України [16]), яка досягла 18-ти років (тобто повноліття), а також має цивільну процесуальну дієздатність. У ст. 61 цього Кодексу [16] визначено коло осіб, які не можуть (заборонено) бути представниками в суді.

В контексті цього, розкриваючи питання про представництво інтересів осіб (людей і громадян), які беруть участь у справі, тут необхідно також звернути увагу та підтримати думку С. Бичкової, Г. Чурпіти [17] та С. Василюєва [18] про те, що представництво у суді (як вид правничої (професійної) допомоги), яке відповідно ст. 15 Цивільного процесуаль-

ного кодексу України [16] здійснюється виключно професійними захисниками (адвокатами в якості процесуальних представників), є комплексним інститутом представництва у цивільному праві (або інститутом цивільного процесуального права), що об'єднує в собі (у практичній юридичній площині) різноманітні правові норми (або норми права) різної галузевої приналежності.

Звідси очевидно, підтримуючи думку М. Шпака [10], що принцип професіоналізму адвоката (як засада надання кваліфікованої правничої (правової) допомоги клієнту) у цивільному судочинстві України має певне галузеве «забарвлення», яке виходячи з різноманітності процесуальних прав та обов'язків адвоката залежно від виду та характеру цивільних справ, специфіки цивільного судочинства тощо, в якому здійснюється професійна діяльність адвоката (на незалежній основі), полягає у галузевому розмаїтті його правосуб'єктності.

Поряд з тим, дослідження судової практики в Україні, зокрема на основі аналізу окремих ухвал Апеляційного суду м. Києва (від 04.12.2013 р. [19], від 26.08.2014 р. [20], від 22.04.2014 р. [21]), Сумської області (від 22.07.2015 р. [22]) та Одеської області від 18.02.2016 р. [23], свідчить про те, що під час конкретних судових засідань у цивільному процесі існуючі факти непрофесіоналізму адвокатів (як процесуальних представників у цивільному судочинстві України). Водночас варто також зазначити, що такі поодинокі випадки (щодо некоректної поведінки адвокатів), на жаль, зустрічаються і сьогодні, які можна відстежити у Єдиному державному реєстрі судових рішень за посиланням [24].

З огляду на вищезазначене, тут доцільно згадати правові норми, які зафіксовані (представлені, закріплені) у Правилах адвокатської етики [25], які затверджені 09.06.2017 р. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України. Так, у ч. 1 ст. 11 цих Правил [25] зазначено, що виходячи із суспільної значущості та враховуючи складність професійних обов'язків адвокатів, від адвоката вимагається [25]: 1) високий рівень професійної підготовки (на незалежній основі); 2) ґрунтовне знання діючого (чинного) законодавства України з урахуванням практики його застосування; 3) опанування тактики, сукупності прийомів, способів та методів адвокатської діяльності, а також

ораторського мистецтва, включаючи, зокрема професійну промову і техніку ораторської майстерності щодо здійснення захисту своїх клієнтів.

Тут, підтримуючи думку М. Шпака [10], доцільно зазначити, що принцип професіоналізму діяльності адвоката необхідно розуміти в 2-х аспектах, а саме:

1) в широкому розумінні – це основоположна (загальна) специфічна засада професійної діяльності адвоката, яка:

- передбачена Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [15];

- пов'язана з адвокатом як суб'єктом надання правничої (правової) допомоги особам (людям і громадянам), які її потребують, на професійній незалежній основі [1]. Тут необхідно також врахувати результати дослідження, приведених у праці М. Коваліва, С. Єсімова, Р. Крамар та Р. Скриньковського [2];

2) у вузькому розумінні – це фундаментальна засада діяльності адвоката в Україні (як професійного процесуального представника), яка стосується надання правничої (правової) допомоги безпосередньо у цивільному судочинстві (галузеве «забарвлення» принципу професіоналізму адвоката [10]).

Водночас, на нашу думку, варто наголосити, що дослідження (аналіз, оцінювання) будь-якого принципу, зокрема правового, виходячи з теорії і технології наукових досліджень [26], і в даному випадку з юридичної практики в Україні (з урахуванням світового досвіду за проблемою), було б не зовсім повним (коректним) без аналізу його основних (концептуальних) положень.

Так, у науковій праці [10] зазначено, що ключовими елементами принципу професіоналізму діяльності адвоката (або професіоналізму адвокатської діяльності) як засади надання кваліфікованої юридичної (правничої, правової) допомоги своїм клієнтам у цивільному процесі (судочинстві) є:

1) наявність у фізичної особи, що надає правничу (правову) допомогу, особам (людям і громадянам), які її потребують, відповідного правового статусу в Україні, а саме правового статусу адвоката [1, 10]. За результатами дослідження [1] встановлено, що адвокати – це фізичні особи, які мають свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю в Укра-

їні, та відомості про яких внесено до Єдиного реєстру адвокатів України (надалі – ЄРАУ) [27], яка (тобто ЄРАУ) відповідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [15] та Порядку ведення ЄРАУ [28], затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 р. № 26 (із змінами та доповненнями), функціонує з 16.01.2013 р. і містить відомості (дані) про адвокатів України, включаючи адвокатів іноземних держав; які відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [15] набули права на зайняття адвокатською діяльністю і здійснюють (або можуть здійснювати) свою професійну діяльність у цій сфері (на незалежній основі), зокрема під час надання професійної правничої (правової) допомоги особам, які її потребують, у цивільному судочинстві в Україні відповідно до ст. 15 Цивільного процесуального кодексу України [16] (у формі процесуального представництва).

2) належна фахова юридична (загальна, спеціальна) підготовка адвоката, яка вимагає відповідного (високого) рівня правових теоретичних знань та практичних навичок застосування цивільного процесуального права, що може ефективно позначитися на результаті професійної діяльності адвоката при наданні правничої (правової) допомоги, включаючи їх (знання, навички) накопичення і поглиблення в процесі здійснення практичної діяльності адвоката у цивільному судочинстві (під час розгляду цивільної справи судом).

Звідси очевидно і зрозуміло, що тут, виходячи з аналізу принципу професіоналізму адвоката, доцільно звернути увагу на якість надання кваліфікованої правничої (правової) допомоги в цивільному судочинстві України, яка має досить вагоме значення у суспільному житті, і якість якої (тобто правничої (правової) допомоги) залежить від практичної діяльності адвоката, а саме від його професійної чи непрофесійної діяльності.

В цьому аспекті заслуговує на увагу праця М. Барщевського «Адвокатская этика» (2001) [29], в якій зазначено, що непрофесійна юридична практика – практика (реальна), яка здійснюється (або проводиться) без дотримання таких принципів, як чесність, компетентність та сумлінність, які, на думку автора [29], є основоположними.

Поряд з тим, А. Юдін [30] стверджує, що професійні представники, зокрема адвокати як

процесуальні представники (у цивільному судочинстві) переважно є єдиними, крім (або за винятком суду), суб'єктами процесуальних правовідносин (або цивільного процесу), які досить добре обізнані та орієнтуються щодо змісту та застосування сукупності норм системи матеріального і процесуального права, які нерозривно пов'язані між собою. Автор [30] також дотримується думки, що це робить їх (відповідних (конкретних) представників у суді), разом із судом, певного роду деякими «провідниками» правових норм законодавства (за проблемою) в правозастосовній діяльності (або юридичній практиці), а також частково в певній мірі покладає на них відповідальність (юридичну, соціальну) за визначеність, прийнятність та дотримання правової позиції, яку займає сторона у справі.

Отже, принцип професіоналізму діяльності адвоката (як засада надання кваліфікованої правничої (правової) допомоги клієнту в цивільному судочинстві України), підтримуючи думку М. Шпака [3, 4, 10], є досить важливою і у достатній мірі своєрідною (специфічною) гарантією щодо сумлінного виконання адвокатом виконання своїх функцій, а саме – надання правничої (правової) допомоги клієнту у цивільному судочинстві (під час розгляду цивільної справи) у формі процесуального представництва.

Таким чином, з огляду на це (в частині надання професійної правничої (правової) допомоги клієнту), на нашу думку, прийняття проекту Закону (або законопроектом) від 04.02.2015 р. № 1794-1 «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та деяких інших законодавчих актів України (щодо статусу і гарантій адвокатської діяльності та формування і роботи органів адвокатського самоврядування» [11] (в частині доповнення змісту ч. 1 (першої) ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [15] принцип професіоналізму адвокатської діяльності є правильним (позитивним) кроком і потребує обов'язкового негайного впровадження (в частині оновлення чинного законодавства України про адвокатуру і адвокатську діяльність). Поряд з тим, доцільно зазначити, що поданим проектом Закону від 04.02.2015 р. № 1794-1 [11] запропоновано ряд інших змін, які також заслуговують на увагу і потребують вивчення, проте метою нашого дослідження (в даному випадку) є дослідити принцип

професіоналізму адвоката як важливої засади (в системі принципів і засад здійснення адвокатської діяльності), а також визначити роль і місце цього принципу, зокрема під час надання кваліфікованої правничої (правової) допомоги клієнту в цивільному судочинстві України. В контексті цього, враховуючи думку фахівців за проблемою, визначено, що поданий принцип також потрібно передбачити і закріпити на нормативному рівні у ч. 3 ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України (щодо основних засад (принципів) цивільного судочинства).

Водночас, враховуючи результати попередніх досліджень [1], тут варто зазначити, що впроваджені конкретні конституційні зміни (щодо виключного представництва та захисту адвокатом у судах), які набули чинності 30.09.2016 р. [31], неоднозначно сприймалися фахівцями (на стадії пропозицій так званої «монополії» адвокатів у судах) і сьогодні є об'єктом дискусій серед вчених-юристів та практиків в юридичній літературі.

Так, С. Бичкова та А. Чурпіта [17], досліджуючи законодавчі зміни щодо інституту представництва (в цивільному судочинстві), враховуючи думки інших фахівців, відстоюють позицію, що виключний допуск адвокатів (з урахуванням їх функцій та специфіки роботи) в якості цивільних процесуальних представників у суді, виходячи з особливостей адвокатської діяльності в державі, не зможе гарантувати сьогодні відповідний (належний) рівень надання правничої (правової) допомоги клієнту в суді. В контексті цього, автори [17] вважають та наголошують, що представництво в суді інших осіб, які не є адвокатами, враховуючи реалії юридичної практики, є не тільки доцільним, а й необхідним. Це, на думку С. Бичкова та А. Чурпіта [17], зумовлено такими підставами, а саме:

1) це, виходячи із ст.ст. 2, 13 Цивільного процесуального кодексу України [16], суперечить принципу диспозитивності (як одного з основних принципів (засад) цивільного судочинства), згідно з яким особи (тобто учасники справи) розпоряджаються своїми правами щодо (відносно) предмета спору, в т. ч., обирати шлях (на свій власний розсуд), яким саме способом реалізовувати свої цивільні процесуальні права та яким чином дотримуватись цивільних процесуальних обов'язків.

2) не всі особи (учасники справи) мають відповідну реальну матеріальну можливість забезпечити собі належне представництво в суді (або професійну правничу (правову) допомогу за проблемою) за допомогою адвокатів, послуги яких, виходячи з аналізу юридичної практики, сьогодні є платними відповідно до загальних правил.

3) враховуючи стан та особливості освіти, її реальні (існуючі) недоліки, особисті якості людей, включаючи їх вік, а також дослідження ряду інших факторів в державі, зокрема негативних за проблемою, С. Бичкова та А. Чурпіта [17] стверджують, що не завжди наявність у особи (в даному випадку у адвоката) свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю може гарантувати відповідний (належний) рівень надання правничої (правової) допомоги клієнту в суді. Також, на думку авторів [17], захисна функція у цивільному судочинстві (процесуальному представництві), основною метою якої є сприяння особі (учасники справи) у реалізації її цивільних процесуальних прав та виконанні певних (визначених) цивільних процесуальних обов'язків, відіграє не основну (остаточну) роль, оскільки адвокат і/або особа (як учасники справи) в процесі здійснення процесуальних дій можуть потребувати для себе іншої додаткової кваліфікованої юридичної допомоги від фахівців (експертів), виходячи із особливостей та специфіки справи у суді [17].

З огляду на вищезазначене, на нашу думку, представлена позиція С. Бичкова та А. Чурпіта [17] заслуговує на увагу, за їхньою логікою частково є виправданою, але тут доцільно також врахувати та погодитись з такими 2-ма аспектами (ключовими), що представлені у науковій праці М. Шпака [10]:

1) особа, яка має повну вищу юридичну освіту (вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра), стаж роботи у галузі права не менше 2-х років (після здобуття повної вищої юридичної освіти) [32], а також відповідно до вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [15] отримала свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, сьогодні, як правило, є більш професійно підготовленою для надання належної правничої (правової) допомоги клієнту в цивільному судочинстві України, ніж особи (юристи, фахівці у галузі права та інші), які не відповідають цим кри-

теріям, тобто визначеним (конкретним) якість адвоката відповідно до законодавства в Україні.

2) що стосується реалізації принципу диспозитивності (як одного з основних принципів (засад) цивільного судочинства), то, враховуючи 1-й (перший) аспект, доцільно зазначити, що при фактичній так званій «монополії» адвокатів у судах в осіб зберігатиметься право (на свій власний розсуд) щодо вибору захисника своїх прав, а саме адвоката, який є найбільш професійно підготовленою особою для надання відповідної правничої (правової) допомоги клієнту (на належному рівні) в цивільному судочинстві. Це, на нашу думку, дозволить особам (учасникам справи), завдяки адвокатам, їх виключного представництва у суді в Україні, досягти більшого (з точки зору бажаного, очікуваного) юридичного результату у суді в контексті захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав осіб (учасників справи).

В цьому контексті заслуговує на увагу п. 5 ч. 1 Додатку до Резолюції (78) 8 Комітету міністрів Ради Європи (про юридичну допомогу та консультації) від 02.03.1978 р. (надалі – Додаток до Резолюції Комітету міністрів РЄ) [33], в якому визначено і закріплено, що юридична (правнича, правова) допомога завжди повинна здійснюватися особою, яка має право практикувати в якості адвоката відповідно до правових (юридичних) норм певної (конкретної) держави. Водночас у Додатку до Резолюції Комітету міністрів РЄ [33] зазначено, що обов'язкова участь адвоката передбачена в системі юридичної (правової) допомоги у випадках, коли:

1) сторони повинні бути представлені адвокатом у судовому органі конкретної держави відповідно до закону цієї держави;

2) є констатація з боку органу, який правомочний розглядати питання про надання юридичної (правової) допомоги того, що послуги адвоката є необхідними з огляду на конкретні (специфічні) обставини справи [33].

З урахуванням цього та враховуючи власні дослідження щодо міжнародно-правових стандартів, які регулюють професійну діяльність адвоката у цивільному судочинстві України, з'ясовано, що тут важливими є положення, які зафіксовані (представлені) у п. 12 міжнародного документу «Основні поло-

ження про роль адвокатів» [34], прийнятого у серпні 1990 р. VIII (Восьмим) Конгресом Організації Об'єднаних Націй (ООН) по запобіганню злочинам, де зазначено, що адвокати (як важливі учасники в системі здійснення правосуддя) мають постійно дбати про честь, гідність та ділову репутацію своєї юридичної професії [34].

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна сформулювати такі загальні висновки та запропонувати пропозиції і рекомендації теоретичного та практичного характеру, а саме:

1. Принцип професіоналізму діяльності адвоката (або адвокатської діяльності) доцільно закріпити на нормативному рівні, у ч. 1 (першій) ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (в системі сформованих існуючих принципів і засад здійснення адвокатської діяльності) та у ч. 3 ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України (щодо основних засад (принципів) цивільного судочинства), як норму-принцип, яка відображає конкретні вимоги та якісні критерії до професійної діяльності адвоката в Україні під час надання правничої (правової) допомоги особам, які її потребують.

2. Під принципом професіоналізму діяльності адвоката (або адвокатської діяльності) у цивільному судочинстві доцільно розуміти основоположну (основну) та специфічну засаду (в системі принципів і засад здійснення адвокатської діяльності у цивільному судочинстві), яка регулює питання правовідносин у сфері представництва у суді (як виду правової (правничої) допомоги, яка здійснюється виключно адвокатом) у цивільному процесі, що:

1) враховує вимоги та якісні критерії до професійної діяльності адвоката відповідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;

2) відображає повне розуміння і дотримання адвокатом інших основних (основоположних) засад (принципів) цивільного судочинства, передбачених діючим Цивільним процесуальним кодексом України;

3) характеризує належний професійний рівень адвоката, виходячи з виконання покла-

дених на нього обов'язків під час надання правничої (правової) допомоги клієнту (клієнтам) при розгляді цивільної справи судом;

4) передбачає притягнення до юридичної відповідальності адвоката за порушення Конституції України, законів України, Правил адвокатської етики, а також інших локальних (або корпоративних) нормативно-правових актів (статутів адвокатських об'єднань, адвокатських бюро тощо), цивільно-правових угод тощо.

3. Для принципу професіоналізму діяльності адвоката (або адвокатської діяльності) у цивільному судочинстві України характерні такі головні ознаки (вимоги та якісні критерії):

1) наявність формального правового статусу адвоката в Україні (для представництва у суді, можливості надання правничої (правової) допомоги);

2) високий рівень правової культури і юридичної компетентності адвоката у галузі цивільного процесуального права;

3) сумлінне та професійне виконання адвокатом своїх обов'язків під час надання правничої (правової) допомоги у формі процесуального представництва у цивільному судочинстві;

4) досконале володіння інструментарієм та технологією правозастосування цивільного процесуального законодавства для ефективної діяльності адвоката (як цивільного процесуального представника) на юридичний результат (з точки зору бажаного, очікуваного);

5) адвокати мають постійно вчитись та самовдосконалюватись (поглиблювати, розширювати і оновлювати свої професійні знання, вміння та навички), а також дбати про честь, гідність та ділову репутацію своєї юридичної професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Antoniuk, S. (2019). Lawyer as a Subject of Providing Legal Assistance to a Client on a Professional, Independent basis. *Path of Science*, 5(5), 4001–4016. doi: [10.22178/pos.46-6](https://doi.org/10.22178/pos.46-6)
2. Kovaliv, M., Yesimov, S., Kramar, R., ... Skrynkovskyy, R. (2017). Prospects for Reforming the Organizational and Legal Mechanism for Ensuring Human and Civil Rights and Freedoms. *Path of Science*, 3(10), 6001–6008. doi: [10.22178/pos.27-7](https://doi.org/10.22178/pos.27-7)
3. Shpak, M. (2018). *Profesiine predstavnytstvo advokata u tsyvilnomu protsesi* [Professional representation of a lawyer in civil procedure] (Doctoral thesis). Retrieved from http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Shpak/a_Shpak.pdf (in Ukrainian) [Шпак, М. (2018). Професійне представництво адвоката у цивільному процесі (Автореферат кандидатської дисертації). URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Shpak/a_Shpak.pdf].
4. Shpak, M. (2017). *Problemni pytannia onovlennia zakonodavstva Ukrainy v aspekti profesiinoho predstavnytstva advokata u tsyvilnomu protsesi* [The problem questions of update the legislation of Ukraine in aspect of professional representation a lawyer in civil procedure]. *Problemy zakonnosti*, 136, 82–88 (in Ukrainian) [Шпак, М. (2017). Проблемні питання оновлення законодавства України в аспекті професійного представництва адвоката у цивільному процесі. *Проблеми законності*, 136, 82–88].
5. Sushchenko, V. (2017, February 1). *Model profesiinoyi kultury advokata: kryterii ta pidkhody* [Model of the professional culture of a lawyer: criteria and approaches]. *Yurydychna hazeta*, 4-5. Retrieved from <https://bit.ly/2ZxpN5X> (in Ukrainian) [Сущенко, В. (2017, Лютий 1). *Модель професійної культури адвоката: критерії та підходи*. *Юридична газета*, 4-5. URL: <https://bit.ly/2ZxpN5X>].
6. Voronov, A. (2009). *Principy grazhdanskogo processa: proshloe, nastojashhee, budushhee* [Principles of civil procedure: past, present, future]. Moscow: Gorodec (in Russian) [Воронов, А. (2009). *Принципы гражданского процесса: прошлое, настоящее, будущее*. Москва: Городец].

7. Husarov, K. (2011). *Instantsiyni perehliad sudovykh rishen u tsyvilnomu sudochynstvi* [Intermediate review of court decisions in civil proceedings] (Doctoral thesis). Retrieved from <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/8299> (in Ukrainian)
[Гусаров, К. (2011). *Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві* (Докторська дисертація). URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/8299>].
8. Mamnickij, V. (1995). *Princip sostjazatel'nosti v grazhdanskom sudoproizvodstve* [The principle of competition in civil proceedings] (Doctoral thesis). Har'kov (in Russian)
[Мамницький, В. (1995). *Принцип состязательности в гражданском судопроизводстве* (Кандидатская диссертация). Харьков].
9. Rozhnov, O. (2000). *Pryntsyp operatyvnosti v tsyvilnomu protsesualnomu pravi* [Principle of efficiency in civil procedural law] (Doctoral thesis). Retrieved from <https://bit.ly/2I7megG> (in Russian)
[Рожнов, О. (2000). *Принцип оперативності в цивільному процесуальному праві* (Автореферат кандидатської дисертації). URL: <https://bit.ly/2I7megG>].
10. Shpak, M. (2017). *Pryntsyp profesionalizmu yak zasada nadannia kvalifikovanoi pravovoi dopomohy advokatom u tsyvilnomu protsesi* [Principle of Professionalism as the Basis of Qualified Legal Assistance of Lawyer in Civil Procedure]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 1, 211–219. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/12739> (in Ukrainian)
[Шпак, М. (2017). Принцип професіоналізму як засада надання кваліфікованої правової допомоги адвокатом у цивільному процесі. *Вісник Національної академії правових наук України*, 1, 211–219. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/12739>].
11. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro advokaturu ta advokatsku diialnist" ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy (shchodo statusu i harantii advokatskoï diialnosti ta formuvannia i roboty orhaniv advokatskoho samovriaduvannia) (Ukraine), 04.02.2015, No 1794-1. Retrieved May 1, 2019, from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53817 (in Ukrainian)
[Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та деяких інших законодавчих актів України (щодо статусу і гарантій адвокатської діяльності та формування і роботи органів адвокатського самоврядування) (Україна), 04.02.2015, № 1794-1. Актуально на 01.05.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53817].
12. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine] (Ukraine), 28 June 1996. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian)
[Конституція України (Україна), 28 червня 1996 р. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>].
13. Rehlament Verkhovnoi Rady Ukrainy (Ukraine), 10.02.2010, No 1861-VI. Retrieved May 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (in Ukrainian)
[Регламент Верховної Ради України (Україна), 10.02.2010, № 1861-VI. Актуально на 01.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>].
14. Pro status narodnoho deputata Ukrainy (Ukraine), 17.11.1992, No 2790-XII. Retrieved May 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12> (in Ukrainian)
[Про статус народного депутата України (Україна), 17.11.1992, № 2790-XII. Актуально на 01.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>].
15. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist [On the Bar and Legal Practice] (Ukraine), 05 July 2012, No 5076-VI. Retrieved April 1, 2019, from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (in Ukrainian)
[Про адвокатуру та адвокатську діяльність (Україна), 05 липня 2012, № 5076-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>].
16. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Civil Procedural Code of Ukraine] (Ukraine), 18 March 2004, No 1618-IV. Retrieved April 1, 2019, from

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (in Ukrainian)
[Цивільний процесуальний кодекс України (Україна), 18 березень 2004, № 1618-IV. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>].
17. Bychkova, S., & Churpita, A. (2015). Advokat kak uchastnik grazhdanskih processual'nyh pravootnoshenij [Lawyer as a member of civil procedural legal relations]. *Civilisticheskaja processual'naja mysl'*, 4, 22–30 (in Russian)
[Бычкова, С., & Чурпита, А. (2015). Адвокат как участник гражданских процессуальных правоотношений. *Цивилистическая процессуальная мысль*, 4, 22–30].
18. Vasylev, S. (2015). *Porivnialnyi tsyvilnyi protses* [Comparative civil process]. Kyiv: Alerta (in Ukrainian)
[Васильев, С. (2015). *Порівняльний цивільний процес*. Київ: Алєрта].
19. Okrema ukhvala Apeliatsiinoho sudu m. Kyieva vid 04.12.2013 r. Sprava No 22-ts/796/12576/2013. Retrieved April 1, 2019, from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36469500> (in Ukrainian)
[Окрема ухвала Апеляційного суду м. Києва від 04.12.2013 р. Справа № 22-ц/796/12576/2013. Актуально на 01.04.2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36469500>].
20. Okrema ukhvala Apeliatsiinoho sudu m. Kyieva vid 26.08.2014 r. Sprava No 22-ts/796/10734/2014. Retrieved April 1, 2019, from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40294717> (in Ukrainian)
[Окрема ухвала Апеляційного суду м. Києва від 26.08.2014 р. Справа № 22-ц/796/10734/2014. Актуально на 01.04.2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40294717>].
21. Okrema ukhvala Apeliatsiinoho sudu mista Kyieva vid 22.04.2014 r. Sprava No 22-ts\796\5938-2014. Retrieved April 1, 2019, from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38441980> (in Ukrainian)
[Окрема ухвала Апеляційного суду міста Києва від 22.04.2014 р. Справа No 22-ц\796\5938-2014. Актуально на 01.04.2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38441980>].
22. Okrema ukhvala Apeliatsiinoho sudu Sumskoi oblasti vid 22.07.2015 r. Sprava No591/6947/13-ts. Retrieved April 1, 2019, from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47428101> (in Ukrainian)
[Окрема ухвала Апеляційного суду Сумської області від 22.07.2015 р. Справа №591/6947/13-ц. Актуально на 01.04.2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47428101>].
23. Okrema ukhvala Apeliatsiinoho sudu Odeskoi oblasti vid 18.02.2016 r. Sprava № 2-6294/11. Retrieved April 1, 2019, from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56121242> (in Ukrainian)
[Окрема ухвала Апеляційного суду Одеської області від 18.02.2016 р. Справа № 2-6294/11. Актуально на 01.04.2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56121242>].
24. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen (2019). Retrieved April 1, 2019, from <http://www.reyestr.court.gov.ua> (in Ukrainian)
[Єдиний державний реєстр судових рішень. (2019). Актуально на 01.04.2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua>].
25. Pravyla advokatskoi etyky [Rules of law ethics] (Ukraine), 09.06.2017. Retrieved April 1, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> (in Ukrainian)
[Правила адвокатської етики (Україна), 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>].
26. Haiduchok, V., Zatkhei, I., Linnyk, M. (2006). *Teoriia i tekhnolohiia naukovykh doslidzhen* [Theory and technology of scientific research]. Lviv: Afisha (in Ukrainian)

- [Гайдучок, В., Затхей, І., Лінник, М. (2006). *Теорія і технологія наукових досліджень*. Львів: Афіша].
27. Yedynyi reiestr advokativ Ukrainy. (2019). Retrieved April 1, 2019, from <http://erau.unba.org.ua> (in Ukrainian)
[Єдиний реєстр адвокатів України. (2019). Актуально на 01.04.2019. URL: <http://erau.unba.org.ua>].
28. Poriadok vedennia Yedynoho reiestru advokativ Ukrainy (Ukraina), 17.12.2012, No 26. Retrieved April 1, 2019, from http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2018-07-25-poryadki-109_5b597b1f8c28b.pdf (in Ukrainian)
[Порядок ведення Єдиного реєстру адвокатів України (Україна), 17.12.2012, № 26. Актуально на 01.04.2019. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2018-07-25-poryadki-109_5b597b1f8c28b.pdf].
29. Barshhevskij, M. Ju. (2001). *Advokatskaja jetika* [Lawyer's Ethics] (2nd ed.). Moscow: Profobrazovanie (in Russian)
[Барщевский, М. Ю. (2001). *Адвокатская этика* (2-е изд.). Москва: Профобразование].
30. Judin, A. (2008). Problemy grazhdanskoj processual'noj otvetstvennosti predstavitelja lica, uchastvujushhego v dele [Problems of civil procedural responsibility of the representative of the person involved in the case]. In *Tendencii razvitija grazhdanskogo processual'nogo prava Rossii* (pp. 486–499). Saint-Petersburg: Sankt-Peterburgskij gosudarstvennyj universitet (in Russian)
[Юдин, А. (2008). Проблемы гражданской процессуальной ответственности представителя лица, участвующего в деле. В *Тенденции развития гражданского процессуального права России* (с. 486–499). Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университет].
31. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia) [On Amendments to the Constitution of Ukraine (on Justice)] (Ukraine), 02 June 2016, No 401-VIII. Retrieved April 1, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (in Ukrainian)
[Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (Україна), 02 червня 2016, № 1401-VIII. Актуально на 01.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>].
32. Pro zatverdzhennia roziasnennia z pytan stazhu roboty v haluzi prava dlia nabuttia osoboju prava na zaniattia advokatskoju diialnistiu [Approval of clarification on the length of service in the field of law in order to acquire a person's right to practice advocacy] (Ukraine), 25.09.2015, No 106. Retrieved April 1, from <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/rishennya/2015.09.25-rishennya-106.pdf> (in Ukrainian)
[Про затвердження роз'яснення з питань стажу роботи в галузі права для набуття особою права на заняття адвокатською діяльністю (Україна), 25.09.2015, № 106. Актуально на 01.05.2019. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/rishennya/2015.09.25-rishennya-106.pdf>].
33. Rezolucija 78(8) Komiteta Ministrov o juridichechkoj pomoshhi i konsul'tacijah [Resolution 78 (8) of the Committee of Ministers on legal assistance and advice](Council of Europe), 02.03.1978. Retrieved April 1, from http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_132 (in Russian)
[Резолюція 78(8) Комітета Міністрів о юридичечкой помощи и консультациях (Совет Европы), 02.03.1978 р. Актуально на 01.04.2019. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_132].
34. Osnovni polozhennia pro rol advokativ [Basic Principles on the Role of Lawyers] (United Nations), August 1990. Retrieved April 1, 2019, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835 (in Ukrainian)
[Основні положення про роль адвокатів (Організація Об'єднаних Націй), серпень 1990. Актуально на 01.04.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835].